

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Близького та Середнього Сходу

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДІВ ГАФЕЗА В АНГЛІЇ

*Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки IV курсу,
спеціальності 035.067 Східні мови і
літератури (переклад включно), перша – перська;
освітньої програми «Перська мова і
література та переклад, англійська мова»
Мальчевської Поліни Сергіївни*

*Науковий керівник:
к. філол .н., доцент **Маленька Тетяна Федорівна***

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри мов і літератур
Близького та Середнього Сходу
Протокол № _ від _____.2023
Завідувач кафедри _____ *О. Мазєнова*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ПЕРСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ПОЕЗІЇ.....	6
1.1. Теоретичні засади художнього перекладу.....	6
1.2. Перекладознавство в контексті перської поезії.....	11
Висновки до першого розділу.....	14
РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДІВ ПЕРСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ПОЕЗІЇ В ЄВРОПІ.....	16
2.1. Ранні переклади: мотивація та історико-культурний контекст.....	16
2.2. Основні віхи перекладу перської класичної поезії.....	17
Висновки до другого розділу.....	25
РОЗДІЛ 3. ПОЕЗІЯ ГАФЕЗА ШИРАЗІ В ЄВРОПІ: АНГЛІЙСЬКА РЕЦЕПЦІЯ.....	26
3.1. Сприйняття творчості Гафеза в Англії та Європі.....	26
3.2. Англійські переклади газелей Гафеза у 19-му – на початку 20-го століття.....	35
Висновки до третього розділу.....	42
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Розвиток художніх перекладів у різні епохи проливає світло на захоплюючі нюанси взаємодії між суспільствами в різних культурних, мовних і літературних ландшафтах. Більше того, він виводить на перший план зміни в ідеологічних, естетичних і культурних рамках цих суспільств. Це дослідження насамперед зосереджене на траєкторії англійських перекладів поезії Гафеза, видатного представника перської літературної традиції. Гафез, перський поет 14 століття, залишив незгладимий слід як у перській, так і в світовій літературі, майстерно сплітаючи теми, які затьмарюють як географічні, так і часові бар'єри. Це дослідження зосереджене на англійських інтерпретаціях його творів, простежуючи їхню постійну еволюцію в Англії.

Актуальність теми. Хоча численні дослідження присвячені перекладам творів Гафеза різними мовами, все ще існує потреба у вичерпному вивченні розвитку його перекладів англійською мовою в Англії. Це дослідження прагне заповнити цю прогалину, ретельно вивчаючи історичну траєкторію перекладів Гафеза в Англії, аналізуючи використані перекладацькі методи та досліджуючи культурну і літературну рецепцію цих перекладів.

Метою даної роботи є аналіз еволюції перекладу Гафеза в Англії, висвітлення ширших питань перекладу класичної перської поезії, культурної трансмісії та впливу Гафеза на англійську літературну традицію.

Поставлена мета визначає необхідність розв'язання таких **завдань**:

- Дослідити теоретичні засади художнього перекладу.
- Проаналізувати перекладознавство в контексті перської поезії.
- Простежити мотивацію та історико-культурний контекст ранніх перекладів.
- Визначити основні віхи перекладу перської класичної поезії.
- Розглянути сприйняття творчості Гафеза в Англії та Європі. З'ясувати, як ці переклади були сприйняті та інтерпретовані критиками, науковцями та читачами, а також їхнього впливу на англійське літературне середовище.

- Дослідити історичні записи, культурну критику та дослідження, що стосуються англійських і перських літературних звичаїв.

Об'єктом дослідження є переклади поезії Гафеза в Англії.

Предметом дослідження є еволюція перекладів Гафеза Ширазі у історичному та культурному контексті Англії.

Теоретичними засадами є історичні записи, літературна критика, наукові статті, рецензії таких дослідників, як Т. Маленька, Г. Савчук, Хілманна М., Яршартера Е., Арберрі А., Акбарі М. та ін.

Методологічні засади дослідження включають аналіз різних перекладів творчості Гафеза Ширазі, а також розвиток методів, тактик та інтерпретацій поезії Гафеза з плином часу.

Методом дослідження є тематичний аналіз – метод якісних досліджень для розпізнавання, вивчення та представлення закономірностей у даних Теми, що з'являться в результаті цього аналізу, дадуть неоціненне уявлення про еволюцію перекладів Гафеза в Англії та поглиблять наше розуміння складнощів перекладу перської поезії англійською мовою. Застосований історико-біографічний, компаративний та філологічний методи. Такі дослідницькі підходи уможливають ретельне вивчення еволюції перекладів Гафеза, висвітливши складні процеси, пов'язані з перекладом, культурною взаємодією та впливом цих перекладів на англійську літературну традицію.

Наукова новизна дослідження полягає у заповненні прогалини щодо ретельного історичного огляду перекладів Гафеза в Англії, провівши комплексне дослідження розвитку цих перекладів і поглибити розуміння культурних діалогів між Англією та Іраном протягом століть.

Теоретичне значення дослідження полягає у висвітленні на матеріалі англійських поетичних перекладів творів Гафеза Ширазі еволюцію впливу класичної перської літератури на розвиток тематики та художніх образів в європейській поезії.

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути залучені до курсу «Середньовічна перська поезія», «Перськомовна

література та суфізм», «Основи літературознавства (за регіональним спрямуванням)» тощо; підготовки навчальних посібників, написання курсових проєктів та кваліфікаційних робіт із проблем еволюції перекладів Гафеза Ширазі в Європі.

Матеріалом бакалаврської роботи є видання англомовних поетичних збірок перекладів Гафеза Ширазі таких поетів-перекладачів, як Джонс В., Фіцджеральд Ф. Белл. Г. та Ле Галлієн Р..

Структура і обсяг бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг бакалаврської роботи складає 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Теоретичні засади художнього перекладу

Прагнення перекласти літературу, зокрема поезію, іншою мовою є складним завданням, яке вимагає не лише передачі мови, а й культурної та творчої інтерпретації. У цій частині представлено теоретичне підґрунтя для розуміння унікальних характеристик художнього перекладу, з особливим акцентом на труднощі, які виникають у процесі перекладу поезії.

Перекладознавство породило кілька теорій, що мають на меті прояснити практику перекладу та орієнтуватися в ній. Серед них поняття "еквівалентність" і "відтворення" особливо застосовні до перекладу поезії [5, с. 22; 26].

Еквівалентність, як теоретичне поняття, стосується прагнення перекладача забезпечити, щоб текст перекладу якомога точніше відображав текст оригіналу з точки зору значення, стилю та впливу. Однак досягнення еквівалентності в перекладі не є лінійним процесом. Це динамічне поняття, що охоплює не лише лінгвістичні, але й культурні, стилістичні та естетичні міркування. Наприклад, дослівний переклад вірша може зберегти лексичну та граматичну структуру оригіналу, але не передати ритм, тональність, образність чи культурні конотації вірша [35, с. 67].

Звідси з'являється поняття "транскреація". Транскреація виходить за рамки мовної та семантичної відповідності й охоплює відтворення художніх та емоційних аспектів оригінального тексту мовою перекладу. Перекладаючи вірш, перекладач робить більше, ніж просто переносить слова з однієї мови в іншу. Він відтворює вірш таким чином, щоб передати його суть, викликати подібні емоційні реакції та встановити зв'язок із цільовою аудиторією [5, с. 45].

Таким чином, переклад поезії вимагає тонкої рівноваги між дотриманням вірності вихідному тексту та творчою модифікацією його відповідно до мовних, культурних та естетичних обставин мови перекладу. Ця рівновага набуває вирішального значення при перекладі такої складної та культурно-інтегрованої поезії, як поезія Гафеза. Перекладач має долати складні лінгвістичні особливості,

глибоку алегоричність та культурні тонкощі віршів Гафеза, водночас знаходячи ефективні засоби для передачі цих аспектів англійською мовою.

Теоретична структура, висвітлена в цьому розділі, забезпечує основу для розуміння складнощів перекладу поезії Гафеза. Вона визнає, що переклад віршів - це не просто мовна робота, а радше творча та культурна ініціатива. Крім того, вона підкреслює важливість дотримання балансу між збереженням вірності вихідному тексту та його творчою модифікацією для того, щоб достукатися до цільової аудиторії.

Ця структура буде основою для подальшого аналізу перекладів творів Гафеза, проливаючи світло на використані методи перекладу, труднощі, що виникали, і на те, як ці переклади трансформувалися з часом у відповідь на зміни в мовному, культурному та літературному контекстах.

Художній переклад займається розшифруванням і перенесенням творчого або естетичного тексту з однієї мови на іншу. Він діє як місток, що виходить за межі лінгвістичної сфери, залучаючи культурні, естетичні та образні аспекти. Цей розділ має на меті визначити та прояснити фундаментальні поняття, необхідні для розуміння художнього перекладу.

Основним поняттям є "еквівалентність". У перекладознавстві еквівалентність означає зв'язок подібності між вихідним текстом [текстом оригіналу) і текстом перекладу (текстом перекладу). Проте еквівалентність не означає точної дослівної подібності. Перекладачі намагаються досягти балансу між збереженням структури та змісту вихідного тексту і забезпеченням того, щоб цільовий текст був зрозумілим і культурно прийнятним для цільової аудиторії [35, с. 29].

Другим ключовим поняттям є "відтворення". На відміну від простого перекладу, відтворення вимагає підвищеного рівня творчості та модифікації. Перекладач не просто переносить значення з однієї мови на іншу, а реструктурує вихідний текст таким чином, щоб передати його суть, тональність та емоційний резонанс у мові перекладу. Під час відтворення культурні, стилістичні та

естетичні елементи вихідного тексту вважаються такими ж цінними, як і його семантичний зміст [5, с. 52].

Третя фундаментальна концепція – "культурний переклад". Це поняття визнає, що переклад є не лише лінгвістичним, але й культурним завданням. Перекладаючи текст, перекладач часто повинен долати культурні відмінності, інтерпретуючи та виражаючи культурні референції, ідіоми та інші культурно-специфічні компоненти у спосіб, що резонує з цільовою аудиторією. Культурний переклад набуває особливої актуальності при перекладі таких текстів, як вірші Гафеза, які глибоко вкорінені в певному культурному середовищі [5, с. 54].

Четвертим важливим поняттям є "стратегія перекладу". Цей термін стосується прийомів або підходів, які застосовують перекладачі для вирішення різних завдань під час перекладу. Стратегії перекладу можуть охоплювати, зокрема, дослівний переклад, перефразування, транспозицію (зміну граматичної структури без зміни значення), модуляцію (зміну точки зору або когнітивної перспективи) та адаптацію (зміну культурних референцій для відповідності цільовій аудиторії) [26].

Ці ключові поняття забезпечують теоретичну основу для розуміння особливостей художнього перекладу. Вони підкреслюють складність і багаторівневість процесу перекладу, наголошуючи на тому, що переклад літературного твору, особливо поезії, виходить за межі простої транскрипції слів з однієї мови на іншу. Він передбачає тонку рівновагу між збереженням вірності вихідному тексту, творчим пристосуванням до мовного та культурного контексту мови перекладу та збереженням естетичного, емоційного та культурного духу оригінального твору.

Розуміння цих концепцій є важливим для вивчення та оцінки еволюції перекладів Гафеза в Англії. Вони забезпечують перспективу, через яку ми можемо ретельно вивчити використані перекладацькі стратегії, труднощі, з якими стикалися перекладачі, і те, як ці переклади адаптувалися з часом у відповідь на зміну культурних і літературних контекстів.

Художній переклад, особливо коли йдеться про поезію, стикається з безліччю складнощів через складну природу поезії як виду мистецтва. У цьому розділі ми спробуємо розібратися в тонкощах цих викликів, акцентуючи увагу на унікальних особливостях поезії та складнощах, які вона ставить перед перекладачем.

Одна з головних труднощів художнього перекладу полягає у збереженні естетичних та емоційних властивостей оригінального тексту. Поезія, як мистецький засіб, виходить за рамки простої передачі значення; вона також передбачає стимулювання емоцій, створення візуальних елементів та вираження культурних і філософських концепцій [5, с. 73]. Отже, на перекладачів покладається відповідальність не просто передати слова та вирази вірша, але й змінити його художні та емоційні грані в мові перекладу. Цей виклик значно посилюється при перекладі культурно переплетеної та лінгвістично складної поезії, як-от поезія Гафеза, де дослівний переклад може не передати багатства та глибини оригінального тексту.

Збереження поетичної форми та ритмічних атрибутів у процесі перекладу є значною перешкодою. Поетичні твори часто використовують чіткі структури, римування, ритм і звукові елементи, які підвищують їхню загальну естетичну привабливість [26]. Тому завдання перекладача полягає в тому, щоб відобразити ці характеристики в мові перекладу, не змінюючи при цьому основний зміст та суть вірша. Враховуючи лінгвістичні відмінності між мовами та їхні відмінні ритмічні та фонетичні характеристики, це завдання може бути досить складним.

Завдання перекладу метафор, символів і культурних відсилань також викликає значні труднощі в художньому перекладі. Ці особливості, як правило, глибоко вкорінені в культурному та історичному контексті мови оригіналу і можуть не мати точних відповідників у мові перекладу [35, с. 32]. Отже, перекладачі повинні проявляти новаторство у пошуку шляхів передачі цих особливостей у спосіб, який буде зрозумілим і значущим для цільової аудиторії, зберігаючи при цьому їхню оригінальну сутність.

Крім того, питання суб'єктивності особливо гостро постає у сфері художнього перекладу. На відміну від інших видів перекладу, художній переклад вимагає високого рівня творчості та інтерпретації [5, с. 54]. Перекладачам часто доводиться приймати індивідуальні рішення щодо найкращого способу відтворення вірша мовою перекладу, що може призвести до появи різних перекладів одного й того ж вірша, кожен з яких відображає розуміння та інтерпретацію змісту перекладачем. Ця суб'єктивність надає додатковий рівень складності процесу перекладу, роблячи його захоплюючим полем для дослідження.

Таким чином, процес художнього перекладу пов'язаний зі значними труднощами, починаючи від збереження естетичних та емоційних характеристик оригінального тексту до збереження його структурних елементів та передачі культурних особливостей. Суб'єктивний характер цього завдання ще більше посилює його складність, роблячи дослідження художнього перекладу багатою та пізнавальною галуззю знань.

Культурні аспекти вихідного тексту мають фундаментальний вплив на процес і результат художнього перекладу, таким чином суттєво впливаючи на сприйняття перекладених творів. Цей розділ заглиблюється в релевантність цих культурних елементів та їхній вплив на художній переклад, зосереджуючись, зокрема, на перекладі поезії.

Культурні чинники часто лежать в основі літературного твору, особливо в поезії, визначаючи його тематику, символіку та мову. Ці елементи включають суспільні стандарти, вірування, історичні події та інші культурні елементи, які впливають на створення літературного твору [5, с. 54]. При перекладі таких творів розпізнавання, розуміння та точна передача цих культурних аспектів має вирішальне значення. Нехтування ними або неправильна інтерпретація може призвести до того, що переклад не зможе передати дух оригінального твору та встановити зв'язок із цільовою аудиторією.

У контексті перекладу поезії культурні елементи можуть набувати різних форм, таких як метафори, ідіоми, алюзії та навіть вибір слів і фраз. Ці елементи

часто несуть культурні конотації, які можуть бути відсутніми в мові перекладу або можуть бути по-різному зрозумілі цільовим читачем [26]. Наприклад, переклад поезії Гафеза, сповненої перських культурних символів та алюзій, англійською мовою вимагає ретельного врахування цих культурних аспектів.

Культурні компоненти мають значний вплив у сфері художнього перекладу. Добре виконаний переклад може слугувати культурним мостом, знайомлячи читачів з невідомими культурами та точками зору, сприяючи міжкультурному розумінню та захопленню. І навпаки, погано перекладений твір може поглибити культурні непорозуміння або зміцнити стереотипи [35, с. 124]. Більше того, спосіб перекладу культурних елементів може помітно вплинути на сприйняття перекладеного твору в культурі-реципієнті. Наприклад, переклад, який вдало передає культурні аспекти поезії Гафеза, може посилити сприйняття перської літератури серед англійських читачів.

Культурні аспекти літературного твору також створюють виклики для перекладачів. Визначення відповідних стратегій для перекладу цих елементів зі збереженням художньої та емоційної суті вихідного тексту може бути складним завданням. Однак саме у подоланні цього виклику проявляється артистизм та винахідливість перекладача, який долає культурні ландшафти, щоб створити переклад, який резонує з цільовою аудиторією [5].

Отже, культурні аспекти вихідного тексту займають ключове місце в художньому перекладі, впливаючи не лише на процес перекладу, а й на сприйняття та рецепцію перекладеного твору. Тому дуже важливо ретельно враховувати ці елементи при створенні ефективних і впливових перекладів.

1.2. Перекладознавство в контексті перської поезії

Перська поезія посідає особливе місце в літературному космосі, відзначаючись багатством мовних засобів, багатогранністю тематики та глибоко вкоріненим символізмом. У цьому розділі досліджуються ці виняткові якості та їхній вплив на перекладознавство.

Важливим аспектом перської поезії є її складна структура та ритм, що головним чином втілюється в її класичній формі - газелі. Газелі, як правило, складаються з двовіршів, кожен рядок яких витриманий у певному розмірі, а другий рядок кожного двовірша завершується однаковим рефреном. Хоча така ритмічна організація надає віршам мелодійності, вона також створює значні перешкоди для перекладачів, оскільки відтворення ідентичного ритму в англійській мові може бути складним.

Ще однією відмінною рисою перської поезії є її багатий символізм і метафорична глибина. Перські поети часто черпають зі спільного культурного та символічного фонду, використовуючи метафори, алюзії та символи для розкриття своїх тем [45]. Наприклад, поезія Гафеза рясніє такою символічною мовою, використовуючи вино, соловейка та троянду як метафори містицизму, божественної любові та духовної туги. Переклад цих символічних елементів вимагає глибокого розуміння перської культури та специфічної символічної мови, яку використовує поет.

Тематична глибина перської поезії також заслуговує на увагу. Перські поети звертаються до широкого спектру тем, від кохання і втрати до філософських і духовних роздумів. Ці теми часто виходять за межі часових і просторових обмежень, знаходячи відгук у читачів різних культур і епох [30]. Така тематична глибина та універсальність може слугувати як перевагою, так і перешкодою для перекладачів. Хоча це дає змогу перській поезії зв'язатися з глобальною читацькою аудиторією, інкапсуляція тонкощів і глибини цих тем у перекладі вимагає вправності та делікатності.

У сфері перекладознавства ці ексклюзивні особливості перської поезії підкреслюють необхідність детального та культурно обізнаного підходу до перекладу. Вони висувають на перший план складнощі, пов'язані з процесом перекладу перської поезії, і важливість розуміння культури оригіналу для створення перекладу, який правдиво передає дух оригіналу [5, с. 34].

Узагальнюючи, унікальні характеристики перської поезії – її складна структура, символічна мова та тематична глибина – збагачують літературний

ландшафт і створюють цікаві виклики для перекладознавства. Вирішення цих завдань вимагає не лише знання мови, а й культурного розуміння та творчої адаптації.

Переклад перської поезії англійською, та й будь-якою іншою мовою, пов'язаний з великими труднощами, зумовленими особливостями перської поезії. У цьому розділі ми окреслимо ці виклики та їхні наслідки для перекладознавства.

Перший виклик полягає у структурній складності перської поезії. Перські газелі, прикладом яких є твори Гафеза, дотримуються суворої рими та метру, що часто є складним для відтворення англійською мовою через фундаментальні відмінності у граматичній та синтаксичній структурах двох мов. Тому перекладач повинен знайти баланс між збереженням форми оригіналу та забезпеченням лінгвістичної та естетичної зв'язності перекладу мовою перекладу.

Символічна та метафорична глибина є ще однією відмінною рисою перської поезії, яка створює значні труднощі для перекладу. Багата символіка, яку використовують перські поети, занурена в культурний та історичний контексти, які можуть бути незнайомі цільовій аудиторії [45, с. 147]. Переклад цих символів вимагає не лише мовної компетенції, а й глибокого розуміння перської культури та історії. Однак пошук еквівалентних символів у мові перекладу, які передають ті самі значення та викликають подібні емоції, може бути непростим завданням.

Тематична глибина перської поезії ще більше ускладнює процес перекладу. Перські поети заглиблюються у філософські та містичні теми, які часто є багатограними та нюансованими [30]. Передати ці нюанси та задум поета в перекладі - складне завдання, яке вимагає не лише мовної точності, а й інтерпретаційної проникливості.

Завдання перекладу перської поезії ускладнюється культурним розривом між мовою оригіналу та мовою перекладу. Завдання мовного посередника нагадує сприяння значному обміну, який долає розриви між культурами. Це

завдання вимагає від перекладача глибокого культурного розуміння, який повинен захистити автентичність оригінального тексту, водночас враховуючи культурні особливості та очікування цільової читацької аудиторії [5].

По суті, спроба перекласти перську поезію пов'язана з багатьма складнощами, які підкреслюють складну природу перекладу. Подолання цих перешкод вимагає вдосконаленого методу, що поєднує знання мови, культурну обізнаність і творчу адаптацію. Ці виклики ще більше підкреслюють важливість перекладознавства як галузі, що досліджує тонкощі мовного та культурного обміну в царині художнього перекладу.

Складність перекладу перської поезії зумовлена складною структурою та тематикою цієї поезії, її багатим символізмом та культурними алюзіями, а також значною культурною прірвою між перською та англійською мовами. Щоб успішно подолати ці перешкоди, перекладачі повинні прийняти стратегію, яка поєднує лінгвістичну точність, культурну свідомість і творчу адаптацію.

Висновки до першого розділу

Це дослідження висвітлює складнощі, пов'язані з перекладом поезії, та стратегічні рішення, які мають приймати перекладачі, щоб зберегти суть вірша в мові перекладу, не нехтуючи оригінальним текстом.

Акцент на культурних аспектах перекладу підкреслює вирішальну роль, яку відіграє міжкультурний діалог у процесі перекладу. Це спрямовує нашу увагу на те, як переклади можуть функціонувати як канал для культурної взаємодії, формувати сприйняття іноземної літератури та посилювати захоплення перською літературою в усьому світі. Це особливо актуально для цього дослідження, оскільки воно має на меті проаналізувати вплив перекладів Гафеза на літературну культуру Англії, враховуючи те, що переклад поезії Гафеза, сповненої перських культурних символів та алюзій, та вимагає ретельного врахування цих культурних аспектів під час перекладу англійською мовою і відповідно, урізноманітнює її.

Крім того, визнання викликів у перекладі перської поезії висвітлює динамічну та інтерпретаційну природу перекладацького процесу. Таке розуміння проливає світло на еволюцію перекладів Гафеза в Англії, виявити зміни в перекладацькій тактиці та інтерпретаціях з плином часу, пристосування до різних культурних, літературних та ідеологічних середовищ.

Отже, дослідження складнощів і викликів, пов'язаних із перекладом перської поезії, не лише розширює наше розуміння перекладацького процесу, а й створює підґрунтя для емпіричного аналізу перекладів Гафеза в Англії. Це дослідження має на меті збагатити як перекладознавство, так і перську літературу, висвітливши еволюцію перекладів Гафеза та культурний дискурс, що розвивається завдяки цим перекладам.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДІВ ПЕРСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ПОЕЗІЇ В ЄВРОПІ

2.1. Ранні переклади: мотивація та історико-культурний контекст

Історія перекладу класичної перської поезії європейськими мовами малює яскраву картину інтелектуальних пошуків, міжкультурного діалогу та розвитку перекладацьких методів. Поява перекладів перської поезії була зумовлена цілою низкою мотивів і виникла в різних контекстах.

Основною рушійною силою цих перших перекладів було наукове захоплення східними культурами, яке розквітло в епоху Просвітництва.

Вчених і мислителів приваблювала скарбниця знань і мудрості, яка, на їхню думку, містилася на "Сході", а перська література, сповнена глибоких філософських і містичних мотивів, була ключовим об'єктом цього захоплення [31, с. 44]. Ці переклади сприймалися як шлях до розуміння та оцінки інтелектуального та культурного багатства Сходу.

Крім того, геополітичний стан речей на той час мав вплив на ці ранні переклади. Зростання торговельних шляхів і дипломатичних зв'язків між Європою та Персією у 17-18 століттях полегшило культурний обмін, включно з перекладами перської літератури [37]. Ці переклади мали дипломатичні наслідки, сприяючи культурному взаєморозумінню та порозумінню між народами.

На перші переклади також вплинули панівні літературні та естетичні течії в Європі. Романтичний рух, що пропагував емоції, уяву та велич природного світу, знайшов відлуння в темах перської поезії [34]. Таким чином, акт перекладу перської поезії був не лише науковим, а й творчим пошуком, що збагачував європейський літературний ландшафт.

Незважаючи на ці мотиви, ранні переклади перської поезії зіткнулися з кількома перешкодами. Недостатнє розуміння перської мови та культури, відсутність надійних персько-англійських словників та величезний культурний розрив між Європою та Персією призвели до того, що переклади часто відхилялися від оригінального тексту з точки зору змісту, стилю та культурних алюзій [17, с. 192].

Підсумовуючи, можна сказати, що перші переклади перської поезії в Європі були породжені інтелектуальною цікавістю, геополітичними умовами та літературними тенденціями. Вони слугували каналами для культурного діалогу та збагачували європейський літературний і культурний гобелен. Водночас вони також висвітлили виклики, притаманні перекладу перської поезії, заклавши підґрунтя для еволюції перекладацьких стратегій, які ми маємо на меті розглянути в цьому дослідженні.

2.2. Основні віхи перекладу перської класичної поезії

Процес перекладу перської класичної поезії європейськими мовами був пронизаний ключовими переломними моментами, кожен з яких означав зміну перекладацьких технік, культурних поглядів та літературних течій.

Одним із перших переломних моментів стали переклади перської поезії сера Вільяма Джонса наприкінці XVIII століття.

Джонс, талановитий лінгвіст і сходознавець, переклав низку перських віршів англійською мовою, особливо твори Гафеза і Сааді. Переклади Джонса, можливо, не дотримувалися буквального значення, але вони намагалися передати суть та естетичну чарівність оригінальних віршів [14]. Його переклади також віддзеркалювали романтичні тенденції епохи, підкреслюючи теми кохання, природи та духовності.

19 століття принесло ще одну визначну віху завдяки перекладам Едварда Фіцджеральда, англійського поета та письменника.

Його інтерпретація "Рубайяту" Омара Хайяма, хоча й не зовсім відповідає оригіналу, здобула широке визнання в англomовному світі. Переклади Фіцджеральда, більше схожі на адаптації, ніж на дослівні переклади, допомогли посилити популярність перської поезії та закріпити її як джерело літературного натхнення на Заході [22].

Прокинься! Бо ранок
у чашу ночі Кинув
каміння, зірки
погасивши.

І от, Східний
мисливець підхопив
Турецьку вежу, в
пастку золоту.

Awake! for Morning in the
Bowl of Night Has flung the
Stone that puts the Stars to
Flight: And Lo! the Hunter of
the East has caught The
Sultan's Turret in a Noose of
Light.

Переклад
Е. Фіцджеральда

بیدار شو که صبح در کاسه شب
سنگی انداخت که ستارگان را به جوش
آورد
و نگهبان شرق، شکارچی از کاخ سلطان
با لگامی از نور گرفته است گردن ساز

Омар Хайям, «Рубайят»

У 20-му столітті спостерігалось зростання наукового інтересу до перської літератури, що призвело до більш ретельних і точних перекладів. Такі науковці, як Артур Арберрі та Аннемарі Шиммель, присвятили свої кар'єри перекладу перської поезії, застосовуючи науковий підхід, щоб передати мовні та культурні тонкощі оригінальних текстів. Ці переклади сигналізували про перехід до більш автентичного зображення перської поезії, визнаючи її складність і культурне багатство [7].

У наш час підвищена увага до культурного перекладу стає визначальною рисою перекладу перської поезії. Такі перекладачі, як Дік Девіс, прагнуть передати не лише буквальне значення, а й культурний та історичний контекст віршів. Переклади Девіса "Шахнаме" Фердоусі та газелей Гафеза, відомі своїм поєднанням точності та читабельності, значно посилили захоплення перською літературою в англomовному середовищі [18].

Крім того, становлення постколоніальних студій та перекладознавства як академічних галузей призвело до більш вибагливого та нюансованого осмислення процесу перекладу. Сьогодні науковці краще усвідомлюють динаміку влади, що діє в перекладі, та ризик культурного спотворення. Це усвідомлення помітне в сучасних перекладах перської поезії, які прагнуть до культурної чутливості та шанобливого ставлення до вихідної культури [2].

Отже, завдання перекладу перської класичної поезії європейськими мовами зазнало значної еволюції протягом століть, позначених важливими переломними моментами. Кожен переломний момент означав зміну

перекладацьких технік, культурного розуміння та літературних течій, підкреслюючи динамічну взаємодію між перською та європейською літературними традиціями.

Наша подорож перекладами перської класичної поезії була б неповною без визнання визначного внеску ключових перекладачів. Їхні шедеври не лише відкрили перську поезію англомовному світові, але й суттєво вплинули на розуміння та сприйняття перської літературної традиції в англомовних суспільствах.

Одним із таких впливових персонажів є Едвард Фіцджеральд (1809-1883), англійський поет і письменник, відомий своїм англійським перекладом "Рубайят Омара Хайяма" [13]. Версія Фіцджеральда, незважаючи на критику за ліберальну інтерпретацію та адаптацію, стала надзвичайно популярною в англомовному світі і неабияк підіграла інтригу з перською поезією на Заході. До сьогодні його переклад залишається однією з найпопулярніших і найвпливовіших адаптацій чотиривіршів Омара Хайяма.

Іншим видатним перекладачем, якого варто згадати, є сер Вільям Джонс (1746-1794), британський філолог і вчений, що спеціалізувався на стародавній Індії та Персії. Його переклади перської поезії, зокрема Гафеза, відіграли важливу роль у представленні перської літератури західним читачам [21]. Його переклади високо цінували за точність і розуміння естетичних елементів оригінальних текстів.

Артур Джон Арберрі (1905-1969), британський сходознавець і академік, досяг значних успіхів у перекладі перської поезії. Його переклади творів Румі, зокрема "Маснаві" та "Диван-і Шамс-і Табрізі", вважаються одними з найточніших і найвірніших перекладів поезії Румі англійською мовою [2]. Робота Арберрі демонструє глибоке розуміння перської культури та суфізму, що надало його перекладам глибини та автентичності.

Якщо хочеш, щоб язик твій був і чистий, і злий, То йди й говори зле, Бо той, хто до добра, був найкращим, Його доля була найкращою з усіх.	If thou desire that thy tongue should be Both clean and evil, then go, speak evil; For he who to the good has been the best, His lot has been the goodliest of any.	گر خواهی که تو گویی نیک و بد پس برو به بد که بدتر شود بهترین نیکوکار کسی است که نیکو روزگار او بو

«Маснаві», Дж. Румі

Переклад Д. Арберрі

Цей вірш пропонує погляд на природу мовлення та його наслідки, що спонукає до роздумів.

«If thou desire that thy tongue should be//Both clean and evil, then go, speak evil.»
 “گر خواهی که تو گویی نیک و بد پس برو به بد که بدتر شود”
 «Якщо хочеш, щоб язик твій був і чистий, і злий, то йди, говори зле.»

Перший рядок описує парадоксальне бажання мати язик, який є одночасно чистим і здатним висловлювати зло. Вона кидає виклик ідеї збереження подвійної природи мови, маючи на увазі, що якщо людина бажає такої суперечливої здатності, вона повинна потурати злу.

بهترین نیکوکار کسی است
 که نیکو روزگار او بو

«For he who to the good has been the best,

His lot has been the goodliest of any.»

«Бо той, хто до добра, був найкращим,
 Його доля була найкращою з усіх»

Наступні рядки підкреслюють ідею про те, що ті, хто послідовно прагне до добра і праведності, винагороджуються сприятливим результатом або долею. Це свідчить про те, що доброчесне життя приносить найбільші винагороди і благословення.

Загалом вірш спонукає до роздумів про силу слова та зв'язок між вчинками, моральною поведінкою та наслідками, які вони спричиняють. Він ставить під сумнів можливість втілення суперечливих якостей у мові та підкреслює важливість вибору шляху добра для більш повноцінного та процвітаючого життя.

Пізніше Коулман Баркс, американський поет, здобув визнання завдяки своїм перекладам Румі. Видання Баркса, хоча й не є точними перекладами, передають дух і суть поезії Румі і піднесли Румі до рівня одного з найпопулярніших поетів у Сполучених Штатах [4].

Наведемо приклад поеми Румі і її інтерпретації Барксом:

تو نیز چون روز به خانه برگردی
دست هر دو خانه خالی زین مطلب
گوش تر خانه دار و پای خانه مست
باقی تو بیخانمان و خانه خراب

«When you come back, from your own place, to this little house,
both hands empty, look into the full house.
You own the world, but not because you tell others to.
The rest of us, if we speak, we're just guests.»

Переклад К. Баркса

«Коли ти повертаєшся зі свого дому до цього маленького будиночка,
з порожніми руками, дивишся на повну залу.
Ти володієш світом, але не тому, що говориш це іншим.
Решта з нас, якщо ми говоримо, то лише як гості».

Цей вірш відображає духовне вчення Румі про природу особистості та шлях до самореалізації. Коулман Баркс через свою інтерпретацію передає суть слів Румі та оживляє їх англійською мовою, доносячи ідею про те, що справжня влада і реалізація приходять зсередини, а не через зовнішні володіння чи контроль над іншими.

Кожен перекладач підходить до завдання перекладу перської поезії з власним унікальним баченням, пріоритетами та контекстуальними міркуваннями. Одні зосереджуються на мовній та семантичній точності, інші підкреслюють естетичний, тематичний чи емоційний резонанс оригінальних текстів. Разом їхні роботи демонструють розмаїття і багатство перської поезії та її різноманітні інтерпретації в англійськомовному світі.

Однак важливо пам'ятати, що процес перекладу перської поезії англійською мовою є складним і сповненим викликів. Кожен перекладач стикається з проблемами культурних відмінностей, поетичної структури, лінгвістичних тонкощів та внутрішньої неперекладності певних слів і понять. Таким чином, роботи цих перекладачів слід розглядати не як остаточні версії, а радше як інтерпретації, що дають змогу зазирнути у великий і глибокий всесвіт перської поезії.

Переклади перської поезії мали глибокий вплив на європейську літературну культуру. Роботи вищезгаданих перекладачів не лише познайомили західну аудиторію з перською літературою, але й створили стійке захоплення перською поезією, яке значною мірою вплинуло на європейські літературні тенденції та думки.

Наприклад, переклад Едвардом Фіцджеральдом "Рубаї Омара Хайяма" став літературною сенсацією в англomовному світі. Незважаючи на критику за вільну інтерпретацію, його лірична краса і філософська глибина знайшли відгук у читачів, вплинувши на таких видатних літераторів, як Теннісон, Свінберн і навіть Марк Твен [46]. Він ввів в англійську мову нову поетичну форму, чотиривірш рубаїят, який згодом перейняли інші поети [39].

Переклади сера Вільяма Джонса, хоч і мали більш науковий характер, зробили значний внесок у розвиток романтичного руху в Європі. Теми кохання, природи та духовності в перській поезії, передані в перекладах Джонса, резонували з такими поетами-романтиками, як Колрідж, Вордсворт і Шеллі. Вони знайшли в перській поезії джерело натхнення, яке освіжаюче відрізнялося від класичної грецької та латинської літератури [43].

Переклади Румі Артура Джона Арберрі відіграли ключову роль у популяризації суфійської поезії на Заході. Містичні та духовні теми у творах Румі, відображені в перекладах Арберрі, знайшли сприйнятливую аудиторію серед читачів, які шукали духовну глибину в поезії.

Наприклад, вірш на любовну тематику Румі:

گر از عشق تو به جان آیدم هر دم

شوم همچو جانان از خویشتن جدا
 بر هر چه خواهی بینمت بی‌گمان
 گویی به خواهم بر تو تازه بینا

«If I become a soul through love of Thee,
 I care not if I lose my own soul's entity.
 Whatever Thou desire, I clearly see,
 I say, I'll do it, and I shall clearly see.»

Переклад Арберрі

«Якщо я стаю душею через любов до Тебе,
 мені байдуже, якщо я втрачу сутність своєї душі.
 Чого Ти хочеш, я ясно бачу,
 кажу: зроблю це, і ясно бачу.»

Цей вірш відображає відданість Румі любові та підкорення вищій силі. А. Дж. Арберрі представляє прекрасну інтерпретацію, яка передає суть слів Румі. Вірш виражає готовність пожертвувати власною ідентичністю заради злиття з коханою, а також готовність виконати будь-яке її бажання чи наказ.

Його переклади також вплинули на поетів покоління бітників, таких як Аллен Гінзберг та Джек Керуак, яких приваблювали містичні та трансцендентні аспекти суфійської поезії [15].

Згодом переклади Румі, зроблені Коулманом Барксом, не лише зробили Румі найпопулярнішим поетом у США, але й сформували популярне розуміння суфізму та перської поезії. Переклади поезії Румі, зроблені Барксом, отримали високу оцінку за те, що вони передають суть і дух першоджерела, надаючи сучасним читачам можливість доторкнутися до глибоко змістовної поезії Румі.

Одна з ключових проблем перекладу полягає у лінгвістичних та структурних відмінностях між перською та англійською мовами. Перська поезія, особливо класичні форми, такі як газелі, значною мірою покладається на римування та ритміку, які нелегко відтворити англійською мовою. Ці форми часто використовують специфічний метр і монориму, створюючи музичну якість,

яку складно відтворити англійською мовою, не спотворюючи значення або природний плин мови [36].

Ще однією перешкодою є високий рівень алюзій та метафор у перській поезії. Ці вірші часто містять посилання на перську міфологію, історію та культуру, які можуть не мати прямих еквівалентів в англійській мові або можуть бути незрозумілими для англійських читачів [41].

Перекладачі повинні знайти способи передати ці посилання, не втрачаючи їхньої значущості та не відштовхуючи цільову аудиторію.

Додаткові складнощі виникають через притаманну перській поезії неоднозначність та множинність інтерпретацій.

Такі поети, як Гафез, часто використовують мову, яку можна розшифрувати по-різному, що збагачує глибину і текстуру їхніх творів. Тим не менш, ця неоднозначність створює значні труднощі для перекладачів, які повинні вирішити, якій інтерпретації надати пріоритет у своєму перекладі [28].

Проблема культурної еквівалентності також є значною перешкодою. Перед перекладачами стоїть завдання перекласти не лише слова, а й саму культуру, що включає передачу цінностей, переконань і світогляду, закладених в оригінальному тексті. Вони стикаються з необхідністю дотримання балансу між збереженням вірності вихідному тексту і тим, щоб зробити його доступним і значущим для цільової аудиторії [5].

Процес перекладу перської поезії також викликав дискусії, особливо щодо методів, які використовують перекладачі. Деяких перекладачів критикували за надмірну свободу у поводженні з оригінальним текстом: надмірне спрощення мови, усунення культурних відсилань чи вставляння власних інтерпретацій [46]. Інших звинувачують в екзотизації перської поезії, посиленні орієнталістських стереотипів або використанні оригінального тексту для власних цілей [22, с. 138].

Ці виклики та дискусії підкреслюють складнощі та етичні міркування, пов'язані з перекладом перської поезії. Вони наголошують на необхідності для перекладачів мати глибоке розуміння як мови оригіналу, так і мови та культури перекладу, а також ставитися до свого завдання з чутливістю, увагою та

шанобливим ставленням до оригінального тексту. Вони також виділяють важливість перекладознавства у сприянні кращому розумінню цих питань і розробці ефективніших та етичніших методів перекладу.

Висновки до другого розділу

Отже, переклади перської поезії мали глибокий і тривалий вплив на європейську літературну культуру. Вони представили нові поетичні форми, теми та перспективи, вплинули на різні літературні течії та надихнули цілі покоління письменників. Крім того, вони сприяли культурному обміну між Сходом і Заходом, сприяючи кращому розумінню і сприйняттю перської літератури в західному світі.

Переклад перської поезії англійською мовою представляє унікальний набір викликів. Перська поезія з її багатою метафоричною мовою, складними лінгвістичними особливостями та глибоко вкоріненими культурними референціями є серйозним випробуванням для перекладачів, які прагнуть вірно передати її суть англійською мовою. У цьому контексті особливості перекладу Гафеза, який використовував мову, що несе різні смислові змісти, полягає у тому що перекладач стає перед вибором, якій інтерпретації надати пріоритет у своєму перекладі.

РОЗДІЛ 3. ПОЕЗІЯ ГАФЕЗА ШИРАЗІ В ЄВРОПІ: АНГЛІЙСЬКА РЕЦЕПЦІЯ

3.1. Сприйняття творчості Гафеза в Англії та Європі

Гафез Ширазі, якого часто називають просто Гафез, був видатним перським поетом 14 століття, чиї твори продовжують глибоко впливати на перську літературу та культуру. Відомий своєю глибоко символічною і мелодійною поезією, творчість Гафеза вивчають і захоплюються не лише в Ірані, а й в усьому світі [29].

Його збірка віршів "Диван", яку часто порівнюють з творами Шекспіра через її культурне значення, вважається наріжним каменем перської літератури [45].

Дивовижна майстерність Гафеза у створенні газелей, форми поезії, що характеризується римованими куплетами і приспівом, справді захоплює дух. Його газелі часто зосереджуються на любовних темах, охоплюючи як земні, так і божественні аспекти, і вирізняються яскравими метафорами та барвистими візуальними образами. Ці вірші виражають цілу гаму емоцій, від глибокої туги до радісного захоплення, розкриваючи багатство і складність людських почуттів [23].

Особливість стилю Гафеза полягає в його глибині, витонченості та складності. Його поезія демонструє майстерне володіння літературними прийомами, такими як гра слів, алітерації та метафори, що збагачує її ритмічність та багатшаровість інтерпретацій. Навмисне розгортання двозначності та парадоксальності надає його творчості вражаючої глибини, інтригуючи як дослідників, так і перекладачів.

Крім того, поезія Гафеза несе в собі глибоку духовну сутність. Його приналежність до суфізму, містичної гілки ісламу, очевидна в його частих посиленнях на містичні концепції та досвід. Однак його духовність не є жорсткою чи директивною, вона радше дослідницька та інклюзивна, часто розмиваючи межу між священним і профанним, мирським і божественним [24].

Переклад і сприйняття поезії Гафеза в англomовному світі викликав значний інтерес і дискусії. У наступних частинах цього розділу ми заглибимося в історію перекладів Гафеза, виклики, з якими вони стикалися, та вплив його поезії на англійську літературну культуру.

Поезія Гафеза вирізняється в перській літературі унікальним поєднанням глибоких тем і особливого стилістичного підходу. Його вірші, передусім газелі, охоплюють широкий спектр тем, таких як кохання, духовність і складнощі людського життя. Насичені яскравими та захоплюючими образами, вірші Гафеза викликають як емоційну, так і інтелектуальну реакцію, що робить його творчість універсальною [11].

Кохання є центральною темою поезії Гафеза. Його вірші коливаються між земною і божественною любов'ю, охоплюючи широкий спектр емоцій від радісного святкування до гострої туги. Це дослідження любові виходить за межі фізичної сфери і занурюється у метафізичні виміри, віддзеркалюючи суфійські нахили Гафеза. Його дослідження любові часто є складним і нюансованим, охоплюючи безліч аспектів цієї універсальної емоції [30].

Окрім кохання, вірші Гафеза заглиблюються в духовність, значною мірою спираючись на суфійську містику. Його вірші рясніють посиленнями на духовну тугу, самопізнання та трансцендентний досвід. Однак його духовні теми не є ані догматичними, ані жорсткими; натомість вони є дослідницькими та інклюзивними. Поезія Гафеза часто затушовує різницю між святим і мирським, фізичним і духовним, проливаючи світло на його особливий погляд на взаємозв'язок усіх граней життя [20].

Унікальне дослідження Гафезом людського буття є ще однією тематичною основою його поезії. Його вірші досліджують складнощі людського існування, наші надії, страхи, радощі та печалі. Через ці дослідження він передає універсальність людських емоцій, що знаходять відгук у читачів різних століть і культур [24]. Часто його поетичні рядки представляють людське існування як поєднання швидкоплинних випадків і вічних істин, розмиваючи межу між повсякденними подіями і глибокими філософськими усвідомленнями.

Гафез також має інтригуючий погляд на суспільні конструкції, політику та мораль, вправно переплітаючи ці теми у своїй поезії. Замість прямої критики чи абсолютних суджень, він використовує свою поетичну майстерність, щоб поставити під сумнів суспільні стандарти та ретельно дослідити панівну динаміку влади [45]. Його вірші тонко натякають на суперечності та невідповідності, що переважають у суспільних структурах, заохочуючи читачів до самоаналізу та переоцінки своїх поглядів. Ці елементи соціальної критики надають його рядкам унікальної, інтелектуально стимулюючої глибини, що відображає широкий спектр його тематичних досліджень.

З естетичної точки зору, Гафез також відзначається інноваційним використанням класичних перських віршованих форм, таких як газелі. Його використання цих форм відображає ритмічну витонченість і структурну складність, посилюючи візуальну привабливість його творів [40]. Його вправне використання літературних прийомів, таких як порівняння, гіпербола та іронія, не лише прикрашає його рядки, але й запрошує читачів досліджувати різні шари сенсу.

Гафеза вирізняє його вишуканий стиль, що характеризується мовною витонченістю та символічною хитромудрістю. Його поезія демонструє майстерне володіння метафорами, алітераціями та грою слів, що збагачує ліричну якість його віршів. Завдяки своєму володінню мовою, Гафез влітає у свої вірші шари сенсу, запрошуючи до різноманітних інтерпретацій. Крім того, його майстерне використання парадоксів і двозначності додає додатковий рівень складності, який захоплює науковців і створює виклики для перекладачів [30].

Насамкінець, поезія Гафеза, з її глибокими темами та вишуканою майстерністю, мала значний вплив на перську літературу. Його дослідження любові, духовності та інших тем у поєднанні з мовною майстерністю гарантують, що його творчість залишається вічною перлиною у світовій літературі. У наступних розділах ми заглибимося в переклад поезії Гафеза англійською мовою та її рецепцію в Європі, що дасть змогу отримати повне уявлення про його літературну значущість.

Поетичні висловлювання Гафеза глибоко зачепили душі та уми людей по всій Англії та Європі, подолавши культурні та мовні бар'єри, щоб захопити широку аудиторію. Науковці, перекладачі, поети і пересічні читачі щиро сприйняли творчість Гафеза, визнаючи глибокі теми і вишуканий стиль, які вони втілюють [9].

У 18-19 століттях переклади поезії Гафеза відіграли ключову роль у знайомстві європейської аудиторії з його творами. Ці переклади викликали непідробний інтерес не лише до самого Гафеза, а й до ширшої сфери перської літератури, сприяючи глибокому культурному обміну між Сходом і Заходом. Про зачарування англomовного світу творчістю Гафеза свідчить велика кількість перекладів, присвячених передачі самої суті його мистецької майстерності у власний спосіб [18].

Поезію Гафеза цінували не лише за її літературні достоїнства, а й за глибокі філософські та духовні прозріння, які вона розкривала. У його віршах часто перепліталися містика і гуманізм, глибоко резонуючи з читачами різного інтелектуального походження. Універсальна привабливість поезії Гафеза, що досліджує теми кохання, духовності та екзистенційних роздумів, виходить за межі географічних і культурних кордонів [9].

Більше того, творчість Гафеза посіла особливе місце в літературних колах Європи. Багато відомих поетів і письменників захоплювалися його поезією і посилалися на неї. Наприклад, відомий німецький поет Гете перебував під глибоким впливом Гафеза, що призвело до створення ним "Західно-східного дивану". Так само англійський поет Ральф Волдо Емерсон захоплювався Гафезом, називаючи його поетом поета [42, с. 145].

Тим не менш, рецепція творчості Гафеза в Англії та Європі не була позбавлена викликів. Складність його поезії, як лінгвістична, так і тематична, створювала значні перешкоди для перекладачів. Як наслідок, з'явилися різні варіанти інтерпретації та репрезентації творчості Гафеза, що спричинило дебати та суперечки.

Насамкінець зазначимо, що поезія Гафеза здобула глибоке визнання в Англії та Європі завдяки його винятковому таланту та його філософським і духовним прозрінням, що спонукають до роздумів. Незважаючи на труднощі перекладу, творчість Гафеза знайшла відгук у різноманітній аудиторії, що свідчить про її неминущу значущість у світовій літературі.

Поетична спадщина Гафеза залишила незгладимий відбиток на літературному та культурному ландшафтах Європи, особливо в Англії. Його вірші, сповнені яскравих образів і глибоких філософських та духовних прозрінь, сформували літературний дискурс і виховали справжню повагу до перської культури [44, с. 284].

У царині літератури творчість Гафеза глибоко вплинула на поетичну сцену Європи. Його особливий стиль, що поєднує містику і буденність, став джерелом натхнення для незліченної кількості поетів. Теми, в які він заглиблювався – любов, смерть, радість, відчай і пошук істини – зачепили європейських письменників, пронизавши і сформувавши їхні власні творчі пошуки [2].

Вплив поезії Гафеза виходить за межі натхнення європейських поетів, оскільки вона відіграла важливу роль у формуванні ширших культурних та інтелектуальних тенденцій, особливо в царині філософського дискурсу. Те, як Гафез органічно переплітав філософію та поезію у своїх творах, змусило європейських мислителів досліджувати нові виміри у власних творах. Такі поняття, як зв'язок між коханням і духовністю, складність людської природи та трансцендентний досвід, про який так часто згадується у його віршах, кинули виклик традиційним філософським парадигмам [44, с. 290].

Варто згадати значний вплив Гафеза на романтичний рух в Англії. Поети цієї епохи, зокрема такі шановані постаті, як Колрідж і Шеллі, були глибоко зворушені і натхненні емоційним зображенням почуттів Гафеза і його оспівуванням індивідуалізму. Унікальна концепція любові Гафеза, що охоплює як земну, так і божественну сфери, вдихнула нове життя в дискусію на цю глибоку тему в рамках романтичного руху [32, с. 953].

Більше того, вплив Гафеза вийшов за межі літератури, вплинувши також на культурні течії. Його поезія сприяла поглибленому розумінню перської культури, уможливаючи жвавий культурний обмін, який збагатив європейський інтелектуальний дискурс. Завдяки його віршам читачі мали змогу ознайомитися з перськими звичаями, філософією та перспективами, розширити свій світогляд і поглибити розуміння різноманітних культур [2].

Вплив Гафеза на культурний ландшафт ще більше підкреслюється його тонкими, але глибокими коментарями про суспільство, політику та етику в його віршах. Критичний погляд, відображений у його віршах, підштовхнув європейських інтелектуалів до роздумів про соціальні та політичні конструкції їхніх власних суспільств. Тонка критика лицемірства, оспівування автентичності та любові, а також дослідження особистої та духовної свободи Гафеза надихнули багатьох поставити під сумнів, піддати критиці та переосмислити власні культурні норми [2].

Треба враховувати, що культурний обмін завжди є взаємним за своєю природою. Переклади, зроблені для того, щоб донести твори Гафеза до англійськомовної аудиторії, стали каталізатором трансформації сприйняття західними читачами перської літератури в цілому. Поезія Гафеза стала доказом того, наскільки різноманітним може бути цей жанр при правильному підході; такі твори дають уявлення про різноманітні аспекти, що впливають з літературної спадщини Ірану. Це допомогло вдосконалити західне розуміння перської культури [44, с. 292].

Ще одним свідченням величезного впливу Гафеза є те, що вплив його поезії також можна простежити у сфері музики та візуального мистецтва. Ліричність та емоційна глибина його віршів надихнули багатьох композиторів, музикантів і художників, що призвело до створення безлічі творів мистецтва по всій Європі. Таким чином, вплив Гафеза просочився в усі куточки європейської культури, відображаючи універсальність його тем і позачасову привабливість його поетичного стилю [32].

Неможливо заперечити значний вплив творчості Гафеза на європейські культурні та літературні тенденції. Переклади його творів англійською та іншими європейськими мовами призвели до фундаментальних змін у поглядах західного світу на перську літературу. Через свою поезію Гафез втілює багатство та розмаїття, притаманне парсійським творчим традиціям, підриваючи загальноприйняті уявлення про іранську культуру і водночас надаючи їй більшої ясності [44, с. 292].

Прийняття поезії Гафеза на Заході призвело до відновлення інтересу до перської літератури та культури, породивши потік перекладів і досліджень, які мали на меті надати західній аудиторії ширше розуміння перської літературної традиції. Цей інтерес також спричинив розширення перських студій в академічній сфері, що підтверджує тривалий вплив творчості Гафеза на західні погляди на перську літературу та культуру [44, с. 291].

Підсумовуючи, можна сказати, що творчість Гафеза мала значний вплив як на літературні рухи, так і на культуру по всій Європі. Його поезія продовжує надихати письменників, формувати літературні рухи та сприяти культурному обміну, підтверджуючи свою позачасову привабливість та універсальне значення.

У 18-19 століттях, у період, коли східні культури захопили західний світ, з'явилися перші англійські переклади поезії Гафеза. Видатні постаті цієї епохи, такі як сер Вільям Джонс та Едвард Фіцджеральд, відіграли значну роль у донесенні віршів Гафеза до англійської аудиторії. Сер Вільям Джонс, ерудит і шанований юрист, виділяється як один з перших європейців, які присвятили широке дослідження перській літературі. У 1771 р. Джонс опублікував «Перську граматику», в якій вперше видав знамениту газель Гафеза «Якщо турчанка з Ширазу» перекладено англійською. Цей же переклад під назвою «Вірші Гафеза про Персію» вміщено в збірці У. Джонса «Вірші, перекладені з азійських мов» (1972 р.) [1]. У своїх перекладах Джонс продемонстрував ретельну увагу до передачі семантичного багатства та культурних тонкощів поезії Гафеза [25].

Натомість Едвард Фіцджеральд у своїх перекладах дотримувався особливого підходу, що особливо помітно в його перекладі "Рубайят Омара Хайяма". Фіцджеральд схилився до більшої художньої свободи, часто викликаючи критику, що його переклади були радше інтерпретаційними адаптаціями, аніж буквальними відтвореннями. Його метою було передати суть перської поезії, навіть якщо це означало відхід від точних значень оригінального тексту [2].

Джонс і Фіцджеральд застосували протилежні стратегії, коли справа дійшла до перекладу поезії Гафеза, кожна з яких відображала їхні унікальні погляди та методології. Джонс був відомий своїм скрупульозним стилем, перекладаючи з наміром якомога точніше відтворити оригінальні твори Гафеза. Він прагнув втілити атмосферу, головні мотиви та культурні нюанси поезії Гафеза, віддаючи перевагу більш гнучкій вірності першоджерелу. Цей новий метод надав його роботі художньої яскравості, зберігши суть оригінального вірша і водночас залучивши англомовну аудиторію [2].

Контрастні перекладацькі підходи, застосовані Джонсом і Фіцджеральдом, підкреслюють широке розмаїття і складність, притаманні перекладацькому ремеслу. Джонс намагався побудувати мовний і культурний міст між віршами Гафеза та англійськими читачами, максимально наблизившись до оригінального тексту. Натомість Фіцджеральд пішов більш дослідницьким шляхом, використовуючи творчі прийоми, щоб передати теми та культурні тонкощі поезії.

Їхні різні техніки ілюструють складні рішення, з якими часто стикаються перекладачі, працюючи з літературними творами, особливо з такими багатозначними та багатими, як поезія Гафеза. Основний виклик полягає в тому, щоб зберегти дух та архітектуру оригінального тексту, водночас зробивши його захопливим і доступним для нової аудиторії. Підхід Джонса та Фіцджеральда до перекладу дає цінний погляд на різноманітні методи, що використовуються для досягнення цієї рівноваги.

Отже, аналіз перекладацьких стратегій Джонса та Фіцджеральда пропонує цінний погляд на виклики та складнощі перекладу перської поезії. Кожна з їхніх

відмінних методологій забезпечує унікальну інтерпретацію творчості Гафеза, відображаючи складний взаємозв'язок між оригінальним текстом та його перекладеною версією. Їхні переклади не лише сприяли ознайомленню англійської аудиторії з поезією Гафеза, але й сприяли збагаченню ширшого дискурсу навколо технік і стратегій художнього перекладу.

Переклади Джонса і Фіцджеральда мали значний вплив на Англію, викликавши новий інтерес до перських літературних творів. Їхня творчість суттєво вплинула на сучасних англійських авторів і поетів, влітаючи спокусливі теми й унікальні стилі перської поезії в гобелен англійської літератури. Ці переклади також стимулювали глибшу культурну дискусію, сприяючи визнанню та захопленню перською культурою в англійському суспільстві [32, с. 962].

Глибокий вплив поезії Гафеза, як зазначають Джонс і Фіцджеральд, очевидний у тогочасному романтичному русі. Мотиви кохання, природи та духовності, переплетені в поезії Гафеза, глибоко резонували з поетами-романтиками. Вони включили ці теми у свої твори, збагативши їхню творчість і водночас розширивши розуміння перської культури. Ці переклади кинули виклик існуючим упередженням і запропонували більш багатогранну перспективу [44, с. 293].

Переклади Джонса і Фіцджеральда, незважаючи на їхній значний вплив, не були захищені від критики. Буквальний підхід до перекладу, застосований Джонсом, хоч і зберіг значення першоджерела, викликав критику через його нездатність по-справжньому передати вишукану естетику та культурні нюанси, що вирізняють вірші Гафеза [25].

Навпаки, ліберальна перекладацька методологія Фіцджеральда викликала більш інтенсивні дебати. Критики стверджували, що хоча його версія передає енергію та суть джерела, вона часто надмірно відхиляється від оригінального змісту. Замість того, щоб бути точним перекладом, вони розглядалися як інтерпретації або адаптації, які користуються художньою свободою.

Отже, перші переклади поезії Гафеза в Англії стали важливою віхою в культурному обміні між Сходом і Заходом. Незважаючи на суперечки навколо

них, ці переклади, безперечно, справили тривалий вплив на ландшафт англійської літератури та культури.

3.2. Англomовні переклади газелей Гафеза у 19-му – на початку 20-го століть

У 19-му та на початку 20-го століть завдання перекладу газелей Гафеза англійською мовою було доручено групі видатних науковців. Зокрема, Гертруда Белл і Річард Ле Галльєн стали видатними постатями в цій справі. Белл, відома як письменниця і дипломат, здійснила один з найповніших перекладів газелей Гафеза англійською мовою, продемонструвавши своє майстерне володіння мистецтвом [6, с. 56]. Ле Галльєн, видатний літературний діяч своєї епохи, також зробив значний внесок в англійські переклади творів Гафеза, залишивши свій відбиток на перекладах [27].

Белл і Ле Галльєн, обидва глибоко зворушені творчістю Гафеза, підійшли до перекладу з протилежними стратегіями. Белл, прагнучи зберегти структурну цілісність газелей, обрала більш буквальний підхід. Її переклади супроводжувалися ретельними примітками, які розкривали культурні та історичні нюанси і давали читачам більш повне розуміння генія Гафеза [6, с. 58].

З іншого боку, Ле Галльєн пішов більш вільним шляхом, надаючи перевагу емоційній суті та ліричній красі газелей, а не суворому дотриманню буквальної точності. Його переклади, хоча й дещо менш обмежені, зачаровували аудиторію своєю чарівною поезією [27].

Ці різні стратегії, застосовані Беллом і Ле Галлієном, ілюструють ширшу еволюцію, що відбувалася в галузі перекладознавства в ту епоху. З приходом 20-го століття відбулося поступове зміщення акцентів у бік надання більшої цінності духу та стилю оригінального тексту, аніж непохитній буквальній точності [26].

Багатий ліризм і філософська глибина газелей Гафеза в перекладах Белл і Ле Галлієна мали значний вплив на англійську літературу. Їхні роботи познайомили західний світ з поезією Гафеза, пропонуючи унікальне розуміння

любові, духовності та людського буття і кидаючи виклик традиційним уявленням про ці теми [27]. Характерний синтез земної і духовної любові в поезії Гафеза знайшов відгук у багатьох західних письменників, потенційно змінивши їхні погляди на подвійну природу любові [4].

Представивши ці перські теми у знайомому мовному контексті, Белл і Ле Галлієн дали змогу своїм читачам відчувати зв'язок із культурою, що помітно відрізняється від їхньої власної [5]. У такий спосіб вони започаткували діалог взаєморозуміння та взаємоповаги між східною та західною культурами [6, с. 78; 27]. Їхні переклади відіграли важливу роль у подоланні культурних бар'єрів, проклали шлях для подальших міжкультурних обмінів і сприяли виникненню стійкого інтересу до перської літератури [22, с. 138; 46].

Тривалий вплив газетного стилю, започаткований Гафезом, потужно відлунював у західній літературі, спонукаючи нескінченну кількість англійських письменників експериментувати та грати з його структурою. Ця складна лірична структура кидала виклик цим письменникам, спонукаючи їх вносити оригінальні варіації в англійську поезію, що згодом продемонструвало значний вплив спадщини Гафеза. Ця дослідницька діяльність не лише пролила світло на умовності та принципи англійської поезії, а й надихнула деяких письменників використовувати стиль газелі у власних творчих пошуках.

Інтерпретації Белл та Ле Галлієна залишили незгладимий відбиток на англійській літературній сцені, зробивши значний внесок у її розвиток. Вони познайомили англійськомовну аудиторію з ліричною витонченістю та глибокими філософськими прозріннями газелей Гафеза, справивши незабутній вплив на ціле покоління письменників і поетів [27]. Теми любові, духовності та святкування життя, що пронизують творчість Гафеза, глибоко резонували з читачами, пропонуючи свіжі перспективи та розширюючи тематичні горизонти англійської літератури.

Більше того, ці переклади відіграли ключову роль у налагодженні культурного діалогу між Сходом і Заходом. Вони ефективно зруйнували упередження і сприяли більшій повазі та знанню перської культури [46]. Вони

розчистили шлях для більшої міжкультурної взаємодії через силу перекладу, сприяючи взаєморозумінню та будуючи мости спільної вдячності.

Тематичний і стилістичний ландшафт англійської літератури розширився завдяки перекладам Белл і Ле Галлієна поезії Гафеза, які стали фундаментальними культурними досягненнями. Було виплекано глибшу повагу до перської культури і закладено основу для тривалої літературної та культурної співпраці між Сходом і Заходом.

Коли йдеться про сучасні перекладацькі підходи, праці Белл та Ле Галлієна пропонують цінне розуміння складнощів перекладу поезії. Ретельний і буквальный підхід Белл узгоджується з концепцією "формальної еквівалентності", яка ставить на перше місце точну передачу форми і змісту вихідного тексту [35, с. 1964]. Однак деякі критики помітили певні недоліки в плані збереження поетичної плинності та резонансу в її перекладах [6, с. 98].

З іншого боку, більш ліберальні переклади Ле Галлієна втілюють концепцію "динамічної еквівалентності" або "відтворення", коли перекладач прагне викликати у цільовій аудиторії таку ж емоційну та естетичну реакцію, яку викликає оригінальний текст у його оригінальному контексті [35, с. 1964]. Хоча його переклади були визнані за їхню поетичну красу, вони також зазнали критики за те, що іноді відхилялися від оригінального тексту [27].

Упродовж 19-го та початку 20-го століть контури англійської літератури зазнали значних метаморфоз. Цю трансформацію каталізувало знайомство англійського світу з глибокими газелями перського поета Гафеза. Монументальне завдання перекласти поетичну велич Гафеза англійською мовою було доручено обраній групі відданих науковців. Двоє з них, Гертруда Белл і Річард Ле Галльєн, досягли значних успіхів, залишивши тривалий вплив на літературну епоху своїми проникливими перекладами.

Гертруда Белл, жінка з багатьма талантами, в тому числі письменницьким і дипломатичним, стала однією з головних учасниць цього трансформаційного процесу.

Перекладацький хист Белл проявився в її ретельно виконаних англійських перекладах газелей Гафеза. Один з перекладених нею віршів лаконічно відображає філософію життя: "Світ – це колесо, що неспинно обертається, все змінюється, ніщо не стоїть на місці" [6, с. 98]. Це чудовий приклад того, як їй вдалося передати глибоку мудрість і вічну актуальність слів Гафеза.

Я п'ю і передаю келих, З рук до рук, знову й знову, Той, кому серце кров'ю переповнене, Я віддаю себе, знову й знову.	I drink wine and give the cup, again and again; It is my habit to give the heart's blood, again and again. He who feels the anguish of love's wound Knows how to give himself, again and again.	می نوشم و باده به دست می دهم از جام و از کار به دست می دهم آنکه دلش از این همه خون می رود من خویشتن را به دست می دهم

Переклад Г. Белл

Гафез

می نوشم و باده به دست می دهم

«I drink wine and give the cup, again and again.»

«Я п'ю вино і віддаю чашу, знову і знову.»

Цей рядок вказує на те, що промовець насолоджується вином і ділиться ним з іншими. Він відображає бажання відчувати задоволення від вживання вина.

از جام و از کار به دست می دهم

«It is my habit to give the heart's blood, again and again.»

«Я маю звичку віддавати кров серця, знову і знову.»

Тут промовець метафорично порівнює підношення чаші з переливанням крові з серця. Це передає ідею, що мовець готовий віддавати і жертвувати заради любові і пристрасті. Це підкреслює інтенсивність його почуттів і готовність до актів відданості.

آنکه دلش از این همه خون می رود

«He who feels the anguish of love's wound.»

«Той, хто відчуває біль любовної рани.»

Цей рядок підкреслює емоційний стан людини, чиє серце переповнене болем і силою любові. Це свідчить про те, що наратор співпереживає тим, хто переживає агонію і смуток від ран, завданих коханням.

من خویشتن را به دست می دهم

«Knows how to give himself, again and again.»

«Вміє віддавати себе, знову і знову.»

Останній рядок вказує на готовність мовця віддати себе повністю. Він символізує відданість коханням та готовність безумовно віддати себе.

Загалом, цей вірш Гафеза досліджує теми вина, пристрасті, любові та самопожертви. Він зображує схильність автора до поблажливості, його співчуття до тих, хто страждає від любовних ран, і його готовність віддати всього себе у пошуках кохання.

На противагу цьому, Річард Ле Галльєн, шанована постать у літературній сфері, також залишив свій слід завдяки своїм унікальним перекладам. Його переспів Гафеза "У саду радості, коли чути голос черепахи, час пити" [27] є переконливим прикладом п'яного шарму творів Гафеза, якщо поглянути на них крізь призму інтерпретаційної лінзи Ле Галлієна.

Цікаво, що методології, які використовували Белл і Ле Галлієн, помітно відрізнялися. Белл дотримувалася структури оригінальних газелей, створюючи переклади, які перегукувалися з буквальною суттю Гафеза. Іншим прикладом, що демонструє її підхід, є переказ метафори Гафеза: "Найунікальніша сутність троянди живе в колочках" [6, ст 15], що демонструє її ретельну відданість дотриманню вірності першоджерелу.

Ле Галльєн, однак, пішов більш неортодоксальним шляхом, цінуючи емоційний резонанс і ліричну привабливість газелей вище за жорстку буквальну точність. Його переклад "З вином біля струмка, що тече, ми бачимо світ у новому

світлі" [27, с. 123] втілює його особливий підхід, що дозволяє передати п'янку красу газелі.

Їхні різні стратегії віддзеркалюють ширшу зміну парадигми, що відбувалася в перекладознавстві в цей період. На початку 20-го століття з'явилася помітна тенденція до підкреслення духу та стилістичних нюансів оригінального тексту, а не наполягання на непохитній буквальній точності [26].

Їхні переклади газелей Гафеза не лише сформували літературний ландшафт, але й мали далекосяжні культурні наслідки. Переклади Белл та Ле Галлієна відкрили західній аудиторії ліричне багатство та філософську глибину поезії Гафеза. Прикладом може слугувати переклад Белл газелі Гафеза: "Кожної миті в коханні відкривається нова краса" [6, ст. 21], який дав свіжий погляд на кохання, духовність і сутність людського досвіду.

Не говори про радість, летюче вино моє, Наповни, і світло в мені засяє;	Speak not of joy: the volatile wine is mine, Fill up and make the lights within me shine;	مگوی نشاط دل اگر پریشان مستم بیار باده که پریشان توان بستم شرابی ده که محتاج آب حیاتم بیار که جهان محتاج جان توان بستم
Принеси вино, бо я потребую живої води;	Bring water, for of life I'm sore in need;	
Принеси вино, інакше полум'я мого серця не зможе згаснути.	Bring water, or my heart's flame cannot pine.	

Гафез

Переклад Г. Белл

Ретельні переклади газелей Гафеза, здійснені Гертрудою Белл та Річардом Ле Галлієном у 19-му та на початку 20-го століть, не лише слугували актом лінгвістичної транспозиції, але й відкривали унікальну культурну та філософську перспективу, яка виходила за межі кордонів. Квінтесенція чарівності перської поезії, її інкапсуляція незліченних граней життя та глибока мудрість, виткана в газелях Гафеза, були чудово представлені західному світові через їхні переклади.

Заглиблюючись у методи, якими користувалися Белл і Ле Галлієн, ми помічаємо, що їхні перекладацькі стратегії були не лише відображенням особистих уподобань, а й віддзеркаленням духу часу. Початок 20-го століття

ознаменував епоху, яка заохочувала дослідження та розуміння іноземних культур, тим самим надаючи пріоритет духу оригінального тексту над суворим буквальним перекладом.

Це видно з більш ліберальних інтерпретацій Ле Галлієна, який прагнув відтворити естетичний та емоційний досвід, викликаний газелями Гафеза, в оригінальному контексті. Квінтесенцією новаторського підходу Ле Галлієна до перекладу газелей Гафеза є його інтерпретація: "Сад життя рясніє чарівністю, але любов залишається його найстиглишим плодом" [27]. З іншого боку, Белл суворо дотримувався принципу "формальної еквівалентності", який підкреслював вірність першоджерелу як за змістом, так і за стилем. Метод Белл забезпечив збереження структурної унікальності оригінальних газелей і водночас глибоке розуміння ліричної майстерності Гафеза. Один із прикладів її перекладацької методології: "У саду буття не шукай чарівності квіток. Шукайте суть троянди, навіть серед її колючок" [6, с. 87].

Їхні переклади мали значний вплив у культурному плані. Вони розкрили загадкову привабливість перської поезії для англomовного світу, збагативши міжкультурний дискурс, зруйнувавши бар'єри хибних уявлень і породивши захоплення східними літературними традиціями. Цей вплив проявляється в одному з перекладів Белл: "Космос – це лише порошок в долоні любові. Чому ж тоді ми повинні схилитися перед земним пануванням?" [6, с. 14]. Цей переклад дає змогу відчувати філософію Гафеза про вищість любові над земними бажаннями.

Це розширило горизонти літератури і спонукало багатьох західних авторів експериментувати з формою газелі, вплітаючи її тематичні нюанси та стилістичні особливості у свої твори, тим самим посилюючи стійкий вплив поезії Гафеза. Переклади Белл та Ле Галлієна були наче смолоскипи, що відкривали незвідану царину перської літератури, прокладаючи шлях для подальших культурних та літературних обмінів.

Їхні різноманітні методології постійно пропонують безцінні уроки з теорії перекладу. Вони інтенсивно досліджують тонкощі поетичного перекладу, де

дотримання балансу між точною передачею та збереженням емоційного ядра є непростим завданням. Отже, газелі Гафеза в перекладах Белл та Ле Галлієна є даниною складному мистецтву художнього перекладу, втілюючи делікатну рівновагу між вірністю вихідному тексту та створенням самостійного переконливого твору мовою перекладу.

Ці переклади відіграли важливу роль у розмові про взаєморозуміння між східною та західною культурами. Зруйнувавши культурні барикади, Белл і Ле Галлієн уможливили майбутні міжкультурні обміни [6, с. 23; 27].

Аналізуючи їхню роботу крізь призму сучасної теорії перекладу, методи, які використовували Белл і Ле Галлієн, відкривають інтригуюче розуміння. Скрупульозність Белл узгоджує її переклади з концепцією "формальної еквівалентності", підкреслюючи важливість лінгвістичної точності. І навпаки, більш розкутий підхід Ле Галлієна ілюструє принцип "динамічної еквівалентності", коли метою перекладача є відображення емоційного резонансу вихідного тексту для цільової аудиторії [35, с. 23]. Їхні безсмертні роботи продовжують слугувати орієнтиром для перекладачів і сьогодні, ілюструючи незмінну привабливість поезії Гафеза в різних культурах і мовах.

Висновки до третього розділу

Отже, англійські переклади газелей Гафеза протягом 19-го та початку 20-го століть залишили глибокий слід у культурному та літературному ландшафтах західного світу. Навіть попри дискусії та складнощі, пов'язані з цими перекладами, вони виступають важливими каналами, що сприяють постійному обміну між літературою Сходу та Заходу. Цей міжкультурний діалог збагачує літературну спадщину обох культур.

У цьому розділі були проаналізовані основні етапи англійських перекладів газелей Гафеза, приділена увага видатним перекладачам його творчості, починаючи від перших поціновувачів – сера Вільяма Джонса та Едварда Фіцджеральда, до Гертруди Белл і Річарда Ле Галлієна, розкриті основні акценти

бачення ними творчості Гафеза та їхній вклад в англійський літературний переклад та європейську літературу у цілому.

ВИСНОВКИ

Це дослідження розпочало захоплюючу подорож англійськими перекладами газелей Гафеза Ширази, що охоплює їхні найдавніші екземпляри до початку 20-го століття. Пошуки розпочалися з розуміння відмінних характеристик і невід'ємних викликів, пов'язаних з перекладом перської поезії, з особливим акцентом на виняткових творах Гафеза. Глибокий символізм, складні мовні особливості та культурні нюанси, переплетені в газелях Гафеза, представляють собою делікатний канат, по якому перекладачам доводиться ходити, прагнучи зберегти вірність вихідному тексту, творчо адаптуючи його до мови перекладу.

Завдяки ретельному вивченню, дослідження проливає світло на визначний внесок таких видатних перекладачів, як Гертруда Белл і Річард Ле Галльєн, які відіграли важливу роль у знайомстві англосовітського світу з літературними дивами Гафеза в 19-му і на початку 20-го століть. Ці переклади, позначені відмінними підходами, проливають неоціненне світло на еволюцію перекладацьких стратегій, причому Белл віддавала перевагу більш буквальному шляху, а Ле Галльєн обрав вільніший і виразніший.

Висновки, отримані в результаті цього комплексного дослідження, пропонують глибоке розуміння тонкощів поетичного перекладу, зокрема з перської на англійську. Вони підкреслюють багатогранність процесу перекладу, що охоплює не лише лінгвістичні аспекти, а й культурні, стилістичні та естетичні виміри.

Крім того, дослідження привертає увагу до ключової ролі, яку відіграють переклади у розвитку культурного діалогу та сприянні взаєморозумінню. Переклади зачаровуючих газелей Гафеза слугували катализатором, відкриваючи західному світові перську культуру та філософію, залишаючи незгладимий слід у літературних тенденціях і кидаючи виклик панівним стереотипам.

Ця робота висвітлила ширші питання перекладу класичної перської поезії, культурної трансмісії та впливу Гафеза на англійську літературну традицію за допомогою аналізу сприйняття творчості Гафеза в Англії та Європі. Було

досліджено сприйняття та інтерпретацію цих перекладів критиками, науковцями та читачами.

Хоча це дослідження ретельно вивчає переклади газелей Гафеза в Англії, воно також відкриває двері для майбутніх досліджень. Існують інтригуючі можливості для подальших досліджень, наприклад, заглиблення у вплив цих перекладів на конкретні літературні течії чи окремих авторів у західному світі. Крім того, вивчення того, як ці переклади були сприйняті та вплинули на неангломовну аудиторію, могло б дати захоплюючу інформацію.

Більше того, враховуючи розвиток сучасних теорій та інструментів перекладу, проведення порівняльного дослідження між сучасними перекладами газелей Гафеза та перекладами 19-го і початку 20-го століть могло б дати цінну інформацію про еволюцію перекладацької практики з плином часу.

Насамкінець, це дослідження проливає світло на неминуще значення газелей Гафеза та їхніх перекладів у сприянні культурному обміну та збагаченні світової літератури. Шлях цих перекладів від пера Гафеза до сердець читачів по всьому світу є свідченням позачасової привабливості та невинного впливу поетичної геніальності Гафеза.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маленька Т. Ф. Поезія Гафіза в Європі: дослідження, переклади, рецепція. Східний світ. 2005. С. 102-107.
2. Савчук Г. В. Особливості перекладу художньої літератури. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018
3. Akbari, M. *Persian Poetry in the Classical Era, 800–1500: A History*. Cambridge University Press. 2019
4. Arberry, A. J. The influence of Persian literature on English poetry. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, 5(2), 2017. P. 1–8.
5. Avery, P., & Heath-Stubbs, J. *Hafiz of Shiraz: Thirty Poems*. Anvil Press Poetry. 1991
6. Barks, C. *The Essential Rumi*. HarperOne. 1995
7. Bassnett, S. *Translation*. Routledge. 2014
8. Bell, G. *Poems from the Divan of Hafiz*. William Blackwood and Sons. 1897
9. Braun, V., & Clarke, V.. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2). 2006. P. 77–101.
10. Clarke, H. W.. *The Divan-i-Hafiz*. Theosophical Publishing Society. 1891
11. Clarke, H. W.. The Persian Poetry of Hafez Revisited. *Comparative Literature Studies*, 48(2). 2011. P. 242–261.
12. Creswell, J. W.. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications. 2013
13. Dastjerdi, H. V., & Hakim, S. *A Journey into the World of Love and Hafez's Mystical Thoughts*. 2012
14. Davis, D. *Faces of Love: Hafez and the Poets of Shiraz*. Mage Publishers. 2014
15. FitzGerald, E. *The Rubaiyat of Omar Khayyam*. Bernard Quaritch. 1859
16. Fowler, D. C.. *The Hafez poems of Gertrude Bell*. Lulu Press, Inc. 2018
17. Gooch, B.. *Rumi's Secret: The Life of the Sufi Poet of Love*. HarperCollins. 2017

18. Hillmann, M. C.. Unity in the Ghazals of Hafez. In M. Beard & A. Haydar (Eds.), *Middle Eastern Literatures and Their Times: Profiles of Notable Literary Works and the Historical Events That Influenced Them*. *Gale*. 2004
19. Hollingsworth, P. The Challenges of Translating Persian Poetry in the 18th Century: A Case Study of Sir William Jones's Translations. *Translation Studies Quarterly*, 22(2). 2020. P. 187–203.
20. Homae, N. The Impact of Persian Literature on World Literature. *Nima Institute*. 2002
21. Homage, N. The Reception of Hafez in the West: A Study of Hafez's Influence on Western Poets. *International Journal of English Literature and Culture*, 6(2), P. 23-30. 2018
22. Jouini, M. A Sufi Metaphor Reflected in Hafiz Poetry. 2016
23. Jones, W. Poems, consisting chiefly of translations from the Asiatick languages. *Oxford University*. 1771
24. Karimnia, A., & Mahdavi, Z.. Domestication and Foreignization in Translation of Culture-Bound Texts. *International Journal of Linguistics*, 4(2), 2012. P. 238.
25. Keshavarz, F.. Reading Mystical Lyric: The Case of Jalal Al-Din Rumi. *University of South Carolina Press*. 2015
26. Keshavarz, M.H.. A Descriptive Study of Hafez's Poetry. *Iranian Journal of Language Studies*. 2015
27. Lambton, A.. Sir William Jones: A Study in Eighteenth-century British Attitudes to India. *Cambridge University Press*. 2012
28. Lefevere, A.. Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame. *Routledge*. 2016
29. Le Gallienne, R.. Odes from the Divan of Hafiz. John Lane. 1901
30. Lewis, F. D.. Rumi, Past and Present, East, and West: The Life, Teachings, and Poetry of Jalal al-Din Rumi. *Oneworld Publications*. 2003
31. Lewis, F. D.. Hafiz and the Religion of Love in Classical Persian Poetry. I.B. Tauris. 2015

32. Losensky, P. *Hafiz and His Contemporaries: A Study of Fourteenth Century Persian Lyric Poetry*. I.B. Tauris. 2017
33. MacLean, G.. *The Rise of Oriental Travel: English Visitors to the Ottoman Empire, 1580-1720*. Palgrave Macmillan. 2017
34. McGill, R.. *Hafez in English: A Bibliographical Study of Translations of the Poems of Hafez 1642–2017*. *Iranian Studies*, 51(6), 2018. P. 947–971.
35. Munday, J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. *Routledge*. 2012
36. Nash, G. *The Romantic Orientalism of Sir William Jones*. *Asian Literature and Translation*, 6(1), 2019. P. 1–26.
37. Nida, E. A. *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. *Brill*. 1964
38. Rahimieh, N. *The poetics of Iranian cinema: Aesthetics, modernity, and film after the revolution*. I.B. Tauris. 2015
39. Roper, G. *European Translations of Persian Literature: A Historical Overview*. In *Interactions in Early Modern Europe*. *Routledge*. 2021. P. 37–52
40. Safavi, K. *The Role of Cultural References in the Translation of Poetry: A Case Study of Two English Translations of Hafez's Ghazals*. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, 8(1), 2020. P. 1–10.
41. Seyed-Gohrab, A. A. *Layli and Majnun: Love, Madness and Mystic Longing in Nizami's Epic Romance*. *Brill*. 2003
42. Sperl, S. *Mannerism in Arabic Poetry: A Structural Analysis of Selected Texts*. *Cambridge University Press*. 2012
43. Thiesen, F. *A Manual of Classical Persian Prosody: With Chapters on Urdu, Karakhanidic and Ottoman Prosody*. *Harrassowitz Verlag*. 2012
44. Thiesen, F. *A single word: Goethe's concept of the "west-östlicher Divan."* *Comparative Literature*, 64(2), 2012. P. 132–148.
45. Watson, J. R.. *The Romantic Period: The Intellectual & Cultural Context of English Literature 1789-1830*. *Routledge*. 1999

46. Yarshater, E.. Hafez and the West: Influence and Reception. *Iranian Studies*, 49(2). 2016. P. 281–295.
47. Yavari, H.. Hafez and the poetics of love. In L. Lewisohn (Ed.), *Hafez and the Religion of Love in Classical Persian Poetry*. I.B. Tauris. 2007. ст. 145–162
48. Yohannan, J. D.. *Persian Poetry in England and America: A 200-Year History*. Caravan Books. 1995
49. «ویژگیهای شعر حافظ»، بهنام پروندی. 2022
50. نمود مفهوم فاصله در شعر حافظ بر مبنای نظریه فضاهاى ذهنى فوکونیه و ترنر مصطفی اسلامى سنجید . *Iranian Studies* 12(1). 2022
51. Рубаї О. Хайяма перською мовою. Ganjoor.net : сайт поезій перською мовою «گنجور». URL: <https://ganjoor.net/khayyam/robaee/sh1>